

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені
проф. Поніманської Т.І.

Методичні вказівки, контрольні та тестові завдання
з курсу «ПЕДАГОГІЧНА ЕТИКА»

Рівне – 2019

Методичні вказівки, контрольні та тестові завдання з курсу «Педагогічна етика» для студентів зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» на базі ОКР «молодший спеціаліст».

Мова навчання українська

Характеристика навчальної дисципліни: обов'язкова

Рецензенти: Рівненського державного гуманітарного університету

Розробники: Дичківська І. М. доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т. І. Рівненського державного гуманітарного університету.

Сорочинська Т. А. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету

Методичні рекомендації затверджено на засіданні кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету

Протокол від “__” _____ 2018 року № __

Опис навчальної дисципліни

В силу поглиблення професіоналізації праці перед фахівцями різноманітних напрямів все частіше виникають моральні колізії, вирішити які, спираючись тільки на професійні знання, неможливо. Тому проблеми професійної етики мають стати невід'ємною часткою професійної освіти. Є професії, моральний аспект в яких відіграє основоположну роль. Це соціономічні професії типу «людина-людина», де «об'єктом праці» виступають живі люди, де в процесі професійної діяльності відбувається вторгнення у внутрішній світ людини часто в критичних життєвих ситуаціях. У цих сферах діяльності спостерігається особливо велика залежність однієї людини від іншої, і результати професійної діяльності можуть мати доленосне значення для інших людей. У професіях такого типу на основі загальних принципів моралі виробляються своєрідні кодекси честі, професійної поведінки, котрі поряд із загальноморальними правилами вбирають і досвід даного виду людської діяльності.

У професійній етиці формується система конкретних моральних норм із супутніми їм практичними правилами, які обслуговують ту чи іншу галузь людської діяльності. В кожній із цих галузей головним об'єктом діяльності є людина, котра вправі сподіватися на ставлення до себе не як до об'єкта зовнішнього впливу, а саме як до людини, тобто розраховує на повагу, розуміння, співпереживання тощо. Тож до професіоналів, які займаються такою діяльністю, суспільство висуває не тільки вимоги загальної моралі (що стосуються будь-якої людини незалежно від професії), але й специфічні моральні вимоги. Найвища суспільна й особистісна цінність моралі полягає в її загальнолюдяності, бо ідеал моралі підноситься над вузькопрофесійними інтересами.

Мораль є суттєвим чинником життєдіяльності, але, навіть апелюючи до людських спільнот, вона звертається передусім до кожної окремої особистості. Професійна мораль не може виступати як така, що протистоїть загальнолюдській моралі, існує поряд із нею. Професійна мораль є невід'ємною часткою моралі загальнолюдської, існує в її рамках і формується на її основі. Важливу роль у забезпеченні такої соціально значущої діяльності, як діяльність викладача, відіграє педагогічна етика, що розглядає моральні проблеми виховання та освіти, спілкування вихователя з вихованцем, визначає моральні цілі

виховання, а також моральну допустимість тих чи інших шляхів досягнення педагогічної мети.

Професія педагога вирізняється найвищим рівнем єдності професійного та морального начал. Відносини «педагог – студент» будуються на ставленні першого до другого як до унікальної людської особистості з її неповторними якостями, здібностями, специфікою. Специфіка педагогічної діяльності висуває підвищені моральні вимоги до педагога. Вимоги ці, звичайно, виступають як ідеал, досягнення якого слід прагнути.

Ідеал педагога: мудра, добра, тактовна, вимоглива, освічена людина, непересічна особистість, істинний громадянин Вітчизни, котрий має власні тверді переконання та міцні моральні устої, здатний мужньо їх відстоювати, талановитий вихователь, прекрасний фахівець, вільна й незалежна натура, котра викликає повагу й симпатію студентів й колег. Викладач сам повинен бути взірцем педагогічної професійної культури, вихованості, бо головним засобом виховання виступає особистість педагога, яку не можуть замінити найновітніші технічні засоби навчального процесу. Повагу до викладача вищої школи створює найдорожчий його моральний і професійний капітал – авторитет, який необхідно всіма можливими способами набувати та підтримувати й самому педагогові, й системі освіти, й суспільству.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Обов'язкова	
	Напрямок підготовки (для 4 курсу) <hr/> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність: 012 Дошкільна освіта	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		5-й	5-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>практичне завдання</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		9-й	9-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 30 самостійної роботи студента – 60	Освітній ступінь: <u>магістр</u>	20 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		60 год.	78 год.
		Індивідуальні завдання:	
		10 год.	
		Вид контролю:	
екз.	екз.		
«Педагогіка вищої школи», «Психологія вищої школи», «Іноземна мова у професійній діяльності», «Комп'ютерно-інформаційні технології в освіті і науці», «Філософія науки», «Методика викладання педагогіки, психології дошкільної та методик дошкільної освіти», «Організація і методика педагогічних досліджень», «Методика викладання педагогіки, психології дошкільної та методик дошкільної освіти»			

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Педагогічна етика» полягає у підготовці студентів не лише до раціонально-алгоритмічної дії в ситуаціях життя групи дитячого садка, але й до емпатійної дії з дітьми на базі розвиненої морально-емоційної культури; ознайомленні студентів із дидактичними конструкціями розвитку морально-емоційної культури педагога, що активізують моральні почуття майбутніх вихователів безпосередньо у вузівський період.

Теоретико-прикладними завданнями педагогічної етики в сучасних умовах є:

- формування у педагога здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, критичності та самокритичності;
- знань і розуміння предметної галузі та професійної діяльності;
- здатності спілкуватися державною та іноземною мовою;
- здатності використовувати поглиблені спеціальні знання та уміння при вирішенні науково-практичних завдань в галузі дошкільної освіти, а також продукувати нові для вирішення проблемних професійних завдань;
- здатності самостійно здобувати нові професійні знання, формувати фахові вміння, постійно самовдосконалюватися у професії, виконувати науково-дослідну роботу в галузі дошкільної освіти;
- аналізувати соціально-значущі проблеми і використовувати результати у професійній діяльності.

Очікувані результати навчання:

- знати і критично осмислювати проблеми у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;
- основні поняття і терміни філософії, педагогіки та психології, закономірності навчання і виховання у вищій школі;
- структурні компоненти формування етики педагогічного професіоналізму та педагогічної творчості;
- культура ділового та професійного спілкування;
- уміння реалізувати принципи педагогічної етики та творчості у професійній діяльності.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Моральна культура педагога

Тема 1. Педагогічна етика як наука про моральну цінність стосунків, вироблених у навчально-виховній діяльності.

Походження і взаємозв'язок понять "етика", "мораль", "моральність". Етика як наука про мораль. Предмет і завдання педагогічної етики. Педагогічна етика як складова етики, що відображає специфіку функціонування моралі в умовах цілісного педагогічного процесу, наука про різні аспекти моральної діяльності педагога. Закономірності прояву моралі у свідомості, поведінці, взаєминах і діяльності педагога як предмет практичної педагогічної етики. Дослідження методологічних проблем, суті, категорій і специфіки педагогічної моралі, розробка моральних аспектів педагогічної праці як специфічного виду людської діяльності, вивчення суті та особливостей індивідуальної свідомості педагога як завдання практичної педагогічної етики.

Основні поняття і категорії практичної педагогічної етики: педагогічна справедливість, професійний педагогічний обов'язок, професійна честь і совість, педагогічний авторитет, самодисципліна. Загальні і специфічні функції педагогічної моралі. Любов до дітей та естетика педагогічного професіоналізму як основні поняття практичної педагогічної етики. Критерії педагогічного професіоналізму. Професійно значущі якості особистості педагога. Поняття про стандарти загальнопедагогічного професіоналізму.

Провідні етико-педагогічні системи: генезис ідеї співробітництва (Демокрит, Плутарх, Платон, Квінтіліан, П.Абеляр, Г.Сен-Вікторський, Ж.Жерсон, Я.А.Коменський, Ж.-Ж.Руссо, Й.-Г.Песталоцці, Д.Дьюї, С.Френе, К.Д.Ушинський, Л.М.Толстой, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, педагогіка співробітництва). Основні положення християнської етики.

Тема 2. Моральна свідомість педагога.

Практична педагогічна етика про моральну свідомість педагога як частину моральної культури особистості, що характеризує рівень морального розвитку людини. Моральна культура особистості педагога

як цілісна система елементів, що охоплює культуру етичного мислення, культуру почуттів, культуру поведінки, етикет.

Структура моральної свідомості педагога. Моральні погляди (етичні знання), переконання (ідеали) і почуття (педагогічна совість) як складові моральної свідомості педагога.

Педагогічний інтерес як прагнення педагога до виконання свого професійного обов'язку, безкорислива мотивація його дій в умовах навчально-виховного процесу. Дитячий світ - об'єктно-суб'єктний зміст педагогічного інтересу.

Зв'язок умінь інтерпретувати поведінку дітей з розвитком професійної спостережливості. Джерела знань про дитячий світ: спогади власного дитинства, психолого-педагогічні знання про внутрішній світ дитини, досвід батьків і педагогів.

Тема 3. Категорії педагогічної етики.

Загальна характеристика категорій етики. Добро і зло у професійній діяльності педагога. Дослідження проблеми добра і зла в етичній теорії. Псевдодоброта (удавана доброта, корислива доброта, гедоністична доброта, конформна доброта).

Моральний обов'язок педагога. Історичний розвиток сутності і змісту поняття обов'язку особистості. Суперечності, що супроводжують виконання педагогічного обов'язку: суперечність між належним і сутнісним у виконанні морального педагогічного обов'язку; між свободою і необхідністю у виконанні морального педагогічного обов'язку; між волею і розумом у виконанні морального педагогічного обов'язку; між розумом і почуттями у виконанні морального педагогічного обов'язку. Педагогічне вигорання.

Моральна відповідальність педагога. Проблема моральної відповідальності педагога у історичній ретроспективі. Індивідуальна та колективна відповідальність. Соціально-педагогічні, педагогічні, психологічні, особистісні суперечності та їх творче розв'язання.

Педагогічна справедливість та її розгляд представниками напрямів: теологічного, соціологізаторського, натуралістичного, етичного утилітаризму, класичного утилітаризму, прагматизму.

Щастя як вища моральна цінність особистості педагога.

Тема 4. Етичний розвиток педагога.

Етичний розвиток педагога як основа професійної компетентності. Етична природа розвитку професійних умінь учителя.

Психолого-педагогічні механізми етичного вдосконалення педагога. Етичні основи у ставленні педагога до обраної професії. Самопізнання педагога як основа його самовдосконалення. Етика як умова гуманізації педагогічного процесу.

Етика педагога як детермінанта особистісного розвитку дитини. Етичний вимір взаємодії «учитель–діти–батьки». Етика взаємодії учителя з колегами. Етикет і педагогічний такт у діяльності вчителя. Типові помилки етико-педагогічної поведінки вчителя. Етичні засади педагогічної взаємодії вчителя з учнями (герменевтичний аспект).

Тема 5. Педагогічна мораль та її прояви у спілкуванні з дітьми.

Моральні взаємини вихователя з дітьми як система взаємозв'язків, що функціонують на основі принципів паритетного діалогу. Функціональний характер моральних відносин: координація, субординація, співробітництво, моральний контроль, самоконтроль. Професіоналізм вихователя і вміння співпрацювати з дітьми. Професійна мораль як вираження професійного обов'язку вихователя, його моральних обов'язків. Соціальна доцільність педагогічної моралі.

Педагогічний такт як компонент моральної культури педагога, моральний регулятор педагогічного процесу. Елементи педагогічного такту: вимогливість і повага до дитини, вміння бачити і чути її, співпереживати, передбачати об'єктивні і суб'єктивні наслідки вчинку тощо. Формування базису педагогічного такту - розвинених психолого-педагогічних умінь і моральних якостей особистості (педагогічної спостережливості, інтуїції, педагогічної техніки, педагогічної уяви, етичних знань).

Професійне педагогічне спілкування як комунікативна взаємодія вихователя з вихованцями, батьками, колегами, спрямована на встановлення сприятливого психологічного клімату, психологічну оптимізацію діяльності та стосунків. Багатогранність і поліфункціональність повноцінного педагогічного спілкування. Суб'єкт-суб'єктний характер педагогічного спілкування, принципи його ефективної організації. Загальне ставлення до дітей і професійної діяльності в цілому як основа стилю спілкування педагога.

Тема 6. Педагогічні конфлікти та шляхи їх подолання.

Конфлікт як порушення норм взаємодії. Суть конфліктної ситуації. Етапи розвитку конфлікту: виникнення конфліктної ситуації,

посилення взаємної емоційної напруги між сторонами-учасниками; народження приводу; виникнення власне конфлікту; позитивне або негативне розв'язання конфлікту. Види конфліктів. Причини конфліктів. Особливості поведінки особистості в конфліктних ситуаціях. Міри запобігання конфліктам.

Особливості педагогічних конфліктів, шляхи їх подолання. Моральна норма як важлива умова попередження конфліктної ситуації. Моральні відносини - один з найважливіших елементів механізму регуляції моральної атмосфери в суспільстві, колективі, групі. Дієвість морального ідеалу в конфліктній ситуації.

Змістовий модуль 2

Етика педагогічного професіоналізму

Тема 1. Педагог як суб'єкт моральних відносин.

Особливості моральних відносин педагога. Культура педагогічного спілкування. Класифікація стилів педагогічного спілкування: діалогічний, альтруїстичний, конформістський, пасивний, маніпулятивний, авторитарно-монологічний, конфліктний.

Тема 2. Кодекс професійної етики педагога.

Професіоналізм як моральна риса особистості. Психологічні критерії і ступені професіоналізму педагога: об'єктивні, суб'єктивні, результативні, професійні, нормативні, індивідуально-варіативні, прогностичні, творчі. Компоненти особистості педагога XXI століття: гносеологічний, аксеологічний, творчий, комунікативний, етичний потенціали.

Кодекс професійної педагогічної етики як система основних моральних вимог, що координують взаємодію педагога з усіма учасниками педагогічного процесу. Основні розділи кодексу професійної етики педагога. Важливість створення кожним майбутнім вихователем свого особистого кодексу професійної етики. Кодекс рівності у спілкуванні: практика солідарності у спілкуванні з дітьми; права вихователя; права дитини.

Тема 3. Завдання і напрями морального перепрограмування особистості майбутнього вихователя.

Психологічні механізми морального перепрограмування особистості майбутнього вихователя: механізм зрушення мотиву на

ціль; механізм ідентифікації; механізм прийняття та освоєння соціальних ролей.

Організація і розвиток афективно-емоційної сфери особистості як провідна структурна одиниця свідомої поведінки вихователя.

Завдання і напрями морального перепрограмування особистості майбутнього вихователя; розвиток здатності до морального вибору на основі емоційної оцінки; формування потреби взаємодопомоги (допомоги дітям); виховання звички-почуття рівності у спілкуванні.

Тема 4. Формування естетики педагогічного професіоналізму.

Концепція побудови інформаційно-технологічної системи формування естетики педагогічного професіоналізму. Поняття "естетика педагогічного професіоналізму" як гармонійне поєднання культури знань, культури творчої дії, культури почуттів і спілкування, що розвиваються і реалізуються у співробітництві з дітьми.

Структурні компоненти системи формування естетики педагогічного професіоналізму: сугестопедія, сензитивний тренінг, методика нейролінгвістичного програмування (НЛП). Сугестопедія як цілісна педагогічна система, за допомогою якої планомірно організуються можливості неусвідомленого рівня сприйняття, підвищується активність психічних процесів і станів особистості. Можливість врахування індивідуальних особливостей сприйняття різних людей і побудови на цій основі нової моделі людського сенсорного (внутрішнього) досвіду і комунікації (поведінки) як результат методики НЛП. Сензитивні тренінги в системі методичного забезпечення формування моральних почуттів у майбутніх вихователів. Розвиток психотехнічних умінь як зовнішніх форм етичної поведінки вихователя.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма навчання					заочна форма навчання				
	ус ьо го	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	ін д.	с.р		л	п	ін д	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модуль 1										
Змістовий модуль 1. Моральна культура педагога										
Тема 1. Педагогічна етика як наука про моральну цінність стосунків, вироблених у навчально-виховній діяльності	12	2	2		8	12	2			10
Тема 2. Моральна свідомість особистості педагога	12	2	2		8	12	2			10
Тема 3. Категорії педагогічної етики	8	2			6	8				8
Тема 4. Етичний розвиток педагога	12	2	2		8	10				10
Тема 5. Педагогічна мораль та її прояви у спілкуванні з дітьми	6	2			4	6				6
Тема 6. Педагогічні конфлікти та шляхи їх подолання	8	2			6	6				6
Разом за змістовим модулем 1	58	12	6		40	54	4			50
Змістовий модуль 2. Етика педагогічного професіоналізму										
Тема 7. Педагог як суб'єкт моральних відносин	10	2	2		6	10		2		8
Тема 8. Кодекс професійної етики педагога	10	2	2		6	10	2			8
Тема 9. Завдання і напрями морального перепрограмування особистості майбутнього вихователя	6	2			4	6				6
Тема 10. Формування естетики педагогічного професіоналізму	6	2			4	6				6
Разом за змістовим модулем 2	32	8	4		20	24	2	2		28

Усього годин	90	20	10		60	28	6	2		28
Модуль 2										
ІНДЗ		-	-	10	-		-	-	10	
Усього годин	90	20	10	10	60		6	2	10	78

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кіл год
1	Виокреміть основні завдання практичної педагогічної етики і запропонуйте шляхи їх реалізації.	2
2	Моральна людина чинить вільно. Чи означає це, що така людина здатна чинити всупереч обставинам, логіці, громадській думці, власним звичкам?	1
3	Визначіть відмінні й спільні риси педагогічної та практичної педагогічної етики.	1
4	На основі педагогічних творів В.О.Сухомлинського сформулюйте принципи професійної моралі та обґрунтуйте їх сучасність, актуальність і значущість для кожного педагога.	2
5	Проаналізуйте соціальні функції професійної етики.	2
6	Наведіть приклади, що підтверджують наступність професійних моральних цінностей.	1
7	Поміркуйте «Чи необхідно було Робінзону Крузо, який знаходився на безлюдному острові, слідувати принципам моралі?»	1
8	Підготуйте для розповіді дитячу казку (теми: "Казки про тварин", "Казки про народи", "Казки про ідеали", "Життя - казка" тощо) і визначить її мораль. Потрібно розповісти казку впродовж 1-2 хвилин так, щоб слухачі (студенти) були захоплені, використовуючи будь-які допоміжні засоби (музику, театралізацію тощо).	4
9	Проаналізуйте теорії розвитку дитини (психоаналітична теорія З.Фрейда, теорія психосоціального розвитку Е.Еріксона, когнітивна теорія Ж.Піаже, теорія морального розвитку Колберга та ін.). Доведіть необхідність знань психологічних особливостей розвитку дитини у роботі вихователя.	4
10	Проаналізуйте типологічні класифікації педагогів. Яке значення має знання означених класифікацій у формуванні індивідуального стилю педагогічної праці?	4
11	Який вплив має культура педагогічної праці на ефективність навчально-виховного процесу?	2
12	Висловіть свою точку зору на таку проблемну тезу: "Чи є право у дорослого ламати моральну природу особистості дитини в ім'я будь-якого морального ідеалу?" Відповідь обґрунтуйте.	2
13	Під час педагогічної практики поспостерігайте за спілкуванням вихователя з дітьми у повсякденному житті, на заняттях. На	4

	основи зафіксованих проявів визначить стиль спілкування вихователя.	
14	Проаналізуйте зв'язок між категоріями: мовлення - культура - моральність.	2
15	Які елементи емотехніки відомі вам. Якими з них ви вже володієте, яких хотіли би набути?	1
16	Проаналізуйте ланцюжок: почуття, моральність, духовність.	2
17	Складіть рекомендації під рубрикою: "Вчись володіти собою".	2
18	Складіть словник (перелік) Ваших стресових переживань в період вузівського навчання за такою схемою: "Що у Вас викликає: страх, втому, радість, напруженість, роздратованість, хвилювання, тривожність?"	4
19	Проаналізуйте класифікацію педагогічних конфліктів (за книгою В.Ф.Журавльова "Основи педагогічної конфліктології"). Наведіть приклади різних видів педагогічних конфліктів.	2
20	Що таке "інтерес розвитку" й "інтерес ситуації"? Проаналізуйте протиріччя, яке складається між двома інтересами різного характеру у педагогічному конфлікті. Як ви розумієте вислів: "Інтереси вихователя у конфлікті обертаються на інтереси вихованця"?	2
21	Складіть свій власний "Кодекс рівності у спілкуванні" (10-12 положень) за таким зразком-формою: - Я хочу, щоб мене любили і тим самим я зобов'язуюсь любити кожную дитину, незалежно від її характеру, як свою власну. - Я хочу, щоб про мене піклувались і тим самим зобов'язуюсь в екстремальних ситуаціях зробити все можливе, щоб зберегти дитині здоров'я і життя. - Я не люблю, коли мене принижують і зобов'язуюсь ніколи не принижувати дитину. - Я не хочу..., але я обіцяю... і т. д.	2
22	Опишіть свій образ у двох варіантах: - Я - реальний (дійсний). - Я - ідеальний (яким би я себе хотів бачити).	1
23	На основі виконаних попередніх завдань складіть програму педагогічного самовдосконалення, проаналізувавши власні особистісні якості і вказавши способи активного впливу на ті риси професійного обличчя, які потребують розвитку.	4
24	Складіть перелік своїх позитивних і негативних якостей як майбутнього педагога. Обґрунтуйте свої оцінки.	2
25	Чи впливає характер системи виховання, в якій працює педагог, на його особистість? Якщо впливає, то як? Наведіть приклади.	2
26	Уявіть собі образ вимогливого і невимогливого педагога і проаналізуйте поведінку одного й другого в конкретній ситуації педагогічної взаємодії. Виділіть позитиви й негативи в їх діяльності.	4
	Разом	60

Індивідуальні завдання

1). Вплив культури педагогічної праці на ефективність навчально-виховного процесу.

2). Складіть програму самовдосконалення з питань комунікативної культури, культури педагогічної праці в цілому.

3). Пригадайте та опишіть ситуації, коли дорослий (батьки, вихователь) покарав дитину. Проведіть письмовий аналіз ситуації на основі алгоритму розв'язання педагогічних задач:

а) постановка проблеми;

б) діагностика ситуації (мотиви вчинків учасників, визначення вікових, індивідуальних і типологічних особливостей учасників, факторів середовища, спадковості, виховання тощо);

в) постановка виховного завдання (визначення педагогічних помилок, постановка виховного завдання стосовно проблеми дитини);

г) визначення методики педагогічної взаємодії (реакції діалогового спілкування, прийоми непрямої).

4). Складіть рекомендації під рубрикою: "Вчись володіти собою".

5). Виконайте тест К.Томаса, Зробіть висновок щодо власної стратегії взаємодії.

6). За казкою А. де Сент Екзюпері "Маленький принц" опишіть бачення однієї і тієї ж ситуації очима дорослого і дитини.

7). Уявіть, що Вас назначили завідуючим ДНЗ. Складіть свій план входження в нове соціальне оточення, як керівника закладу.

8). Складіть власну програму навчання і виховання високої культури дітей (від народження до молодшого шкільного віку).

9). На основі книги Я. Корчака "Як любити дитину" визначить основні категорії гуманістичної педагогіки:

- мету виховання;

- закономірності виховання;

- принципи виховання;

- методи виховання (інструментарій вихователя);

- якості гарного вихователя;

- помилки вихователя.

Засоби діагностики результатів навчання:

Засобом оцінювання знань студентів є екзамен; методами демонстрування результатів: презентації результатів виконаних завдань та досліджень; написання творчого есе та реферату.

Критерії оцінювання результатів навчання

Загальні критерії оцінювання

I рівень – початковий. Відповідь здобувача вищої освіти при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.

II рівень – середній. Здобувач вищої освіти відтворює основний навчальний матеріал, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.

III рівень – достатній. Здобувач вищої освіти знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень. Студент здатний самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності.

IV рівень – високий. Знання здобувача вищої освіти є глибокими, міцними, узагальненими, системними; він вміє застосовувати знання творчо, його навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
I. Початковий	1-34 F Незадовільно з обов'язковим повторним	Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє здатність елементарно викласти думку; може усно відтворити кілька термінів, явищ без зв'язку між ними; може обрати правильний варіант відповіді (на рівні "так - ні"); може самостійно знайти відповідь у тексті підручника; виконує 20 % від загальної кількості тестів.
	35-59 FX незадовільно з можливістю повторного	Студент відтворює менш як половину навчального матеріалу; за допомогою викладача виконує елементарні завдання, наводить приклади; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, не має сформованих умінь та навичок; виконує 30 % від загальної кількості тестів.
II. Середній	60-63 (E) задовільно	Студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, з допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтується в поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує 45 % від загальної кількості тестів.
	64-73 (D) задовільно	Студент знає більш як половину навчального матеріалу; розуміє основний навчальний матеріал; здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, відтворити його з помилками та неточностями; має стійкі навички роботи з текстом підручника; може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати; орієнтується в хронології; підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати під час відповіді допоміжні наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні; виконує від 55 до 65% від загальної кількості тестів.

III. Достатній	74-81 (C) добре	Знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях. Правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; здатен проаналізувати відповіді іншого студента; з допомогою викладача скласти план реферату, може опрацювати матеріал самостійно, уміє підготувати реферат та захищати його найважливіші положення; правильно використовує термінологію; складає прості таблиці та схеми; виконує від 75 % до 80 % від загальної кількості тестів.
	82-89 (B) добре	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен самостійно опрацювати навчальний матеріал, але потребує консультацій з викладачем; виконує прості творчі завдання; виконує 85 % від загальної кількості тестів.
IV. Високий	90-100 (A) відмінно	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вмiє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування і нахили. Самостійно виконує від 95% до 100% від загальної кількості тестів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											ІНДЗ	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Модуль І											Модуль 2		
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					практ.завд			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
4	5	5	3	8	3	5	6	4	2	15	40	100	

T1 – Предмет, структура, функції та завдання педагогічної етики.

T2 – Моральна свідомість особистості педагога.

T3 – Категорії педагогічної етики.

T4 – Етичний розвиток педагога.

T5 – Педагогічна мораль та її прояви у спілкуванні з дітьми.

T6 – Педагогічні конфлікти та шляхи їх подолання.

T7 – Педагог як суб'єкт моральних відносин.

T8 – Кодекс професійної етики педагога.

T9 – Завдання і напрями морального перепрограмування особистості майбутнього вихователя.

T10 – Формування естетики педагогічного професіоналізму.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Педагогічна етика як розділ професійної етики.
2. Змістові структурні компоненти педагогічної етики.
3. Теоретико-прикладні завдання педагогічної етики в сучасних умовах.
4. Мораль як змістова основа моральної культури вихователя.
5. Основні характеристики моралі. В чому полягає специфіка моралі?
6. Загальні та специфічні функції педагогічної моралі.
7. Моральний авторитет вихователя..
8. Моральна регуляція в умовах педагогічної діяльності (що є сферою моральної регуляції та її об'єктом?)
9. Духовна творчість вихователя.
10. Сутність та структура моральної свідомості особистості вихователя (почуттєвий та раціонально-теоретичний рівень моральної свідомості).
11. Принципи педагогічної моралі.
12. Загальна характеристика категорій етики.
13. Основні категорії педагогічної етики.
14. Моральний обов'язок вихователя.
15. Моральна відповідальність вихователя.
16. Педагогічна справедливість.
17. Щастя як вища моральна цінність особистості вихователя.
18. Свідомість осмисленості вихователем власного буття.
19. Честь і гідність вихователя.
20. Сумління (совість) вихователя.
21. Моральні проблеми педагогічної діяльності.
22. Честь і гідність вихователя.
23. Роль і місце вчинку у моральній діяльності вихователя.
24. Співвідношення моральних цілей і засобів педагогічної діяльності.
25. Мотивація і наслідки моральної діяльності вихователя.
26. Особливості моральних відносин вихователя.
27. Культура спілкування вихователя в системі моральних відносин.
28. Кодекс педагогічної етики (Марк-Фабій Квінтіліан).
29. Метод самопізнання Сократа.
30. Сутність дружби і любові за Платоном.
31. Найдосконаліша доброчесність за Аристотелем.
32. Євангельська моральна доктрина Середньовіччя.
33. Книга притч та Книга премудрості Ісуса (Київська Русь).
34. Педагогічна етика в період Відродження та Новий час.

ТЕМАТИКА ДОСЛІДНИЦЬКИХ ПРАЦЬ

1. Зміст і основні елементи моральної культури педагога.
2. Місце моральної свідомості в системі моральної культури педагога.
3. Особливості функціонування моралі в педагогічному середовищі.
4. Виховний зміст морального вчення Аристотеля.
5. Сутність і зміст категоріального імперативу І. Канта.
6. Етичні погляди Г. Сковороди і можливості їх використання в моральному вихованні молоді.
7. Етичні погляди Т. Шевченка і сучасний виховний процес.
8. Сутність і зміст морального ідеалізму.
9. Моральний досвід педагога і його вияв у вихованні учнів.
10. Критерії ефективності педагогічної етики.
11. Новітні педагогічні технології і моральна свідомість педагога.
12. Моральна свобода особистості.
13. Моральна свідомість і моральна стійкість особистості.
14. Принцип моральної надійності особистості.
15. Амбівалентність свідомості людини.
16. Соціалізація особистості і її моральна свідомість.
17. Милосердя як вияв моральної свідомості особистості.
18. Свідоме і несвідоме в діяльності педагога.
19. Гріх і свідомість людини.
20. Страх і свідомість особистості.
21. Взаємозв'язок морального і правового обов'язків у професійній діяльності педагога.
22. Проблема мотивації у виконанні морального обов'язку.
23. Воля та обов'язок.
24. Антропологізм К. Ушинського у формуванні морально-правової відповідальності педагога.
25. Теорія взаємозалежності та взаємовідповідальності у працях А.Макаренка.
26. Гуманістичний підхід В. Сухомлинського до виховання морально-правової відповідальності педагога.
27. Педагогічна концепція та проблема справедливості у творчості Я.-А.Коменського.
28. Раціоналістичне обґрунтування проблеми справедливості у працях Б. Спінози.
29. Сенсуалізм Дж.Локка і виховання справедливості джентльмена.
30. Ідеал рівності, свободи, справедливості у творчості Г.Сковороди.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ККР

1. Охарактеризуйте предмет і завдання педагогічної етики.
2. Охарактеризуйте моральні засади спілкування вихователя з дітьми.
3. Який вплив, на Вашу думку, має культура педагогічної праці на ефективність навчально-виховного процесу? Відповідь обґрунтуйте.
4. Розкрийте походження і взаємозв'язок понять "етика", "мораль", "моральність".
5. Дайте характеристику методів розвитку педагогічного інтересу.
6. Уявіть собі образ вимогливого і невимогливого педагога та проаналізуйте поведінку одного й другого в конкретній педагогічній ситуації. Виокреміть позитиви й негативи в їх діяльності.
7. Дайте характеристику основних категорій педагогічної етики.
8. Проаналізуйте зв'язок між категоріями: мовлення - культура – моральність.
9. Наведіть приклади з життя видатних людей, в яких розкривається роль самовиховання особистості.
10. Проаналізуйте провідні етико-педагогічні системи.
11. Розкрийте значення здатності до саморегуляції та самоаналізу у роботі педагога.
12. Висловіть своє ставлення до проблеми свободи і відповідальності в діяльності педагога.
13. Розкрийте зміст поняття «моральна свідомість педагога».
14. Охарактеризуйте основні принципи педагогічного спілкування.
15. Чи можна стверджувати, що свобода є справжньою причиною моральних вчинків? Відповідь обґрунтуйте.
16. Охарактеризуйте структуру моральної свідомості педагога.
17. Визначте роль вміння самопізнання у формуванні професійної майстерності.
18. Чи впливає характер системи виховання, в якій працює педагог, на його особистість? Якщо впливає, то як? Наведіть приклади.
19. Розкрийте зміст поняття «педагогічний такт» як компонента моральної культури педагога.
20. Розкрийте суть і функції моральних взаємин вихователя з дітьми.
21. Л.М.Толстой відзначав кореляцію між розумом і добром у людині: «Чим добрішим буває життя людини, тим більше буває в ній розуму. А чим розумніша людина, тим добрішим буває її життя. Для доброго життя потрібне світло розуму. А для того, щоб розум був світлим, потрібне добре життя». Розкрийте цей зв'язок на прикладах специфіки педагогічної праці.
22. Назвіть і охарактеризуйте принципи ефективної організації професійного педагогічного спілкування. В чому полягає багатогранність і поліфункціональність повноцінного педагогічного

спілкування?

23. Розкрийте суть особистісно-орієнтованої взаємодії вихователя з дітьми.
24. Складіть рекомендації під рубрикою: «Вчись володіти собою».
25. Розкрийте зміст поняття «педагогічний конфлікт» та охарактеризуйте його види.
26. Проаналізуйте зв'язок між поняттями: почуття - моральність - духовність.
27. Чи можна стверджувати, що мораль слугує єднанню людей, утвердженню моральної спільності людства? Відповідь обґрунтуйте.
28. Проаналізуйте особливості педагогічних конфліктів та розкрийте шляхи їх подолання.
29. Дайте характеристику основним принципам педагогічної етики.
30. Моральна людина чинить вільно. Чи означає це, що така людина здатна чинити всупереч обставинам, логіці, громадській думці, власним звичкам? Відповідь обґрунтуйте.
31. Розкрийте шляхи реалізації принципів педагогічної етики у професійній діяльності вихователя.
32. Визначте суть поняття «моральний ідеал». Доведіть дієвість морального ідеалу в конфліктній ситуації.
33. Висловіть своє ставлення до поняття «ефективний педагог». Що Ви думаєте з приводу «Я-концепції» у професійній діяльності педагога?
34. Проаналізуйте етапи розвитку конфлікту.
35. Розкрийте зв'язок умінь інтерпретувати поведінку дітей з розвитком професійної спостережливості.
36. Висловіть своє ставлення до проблеми дистанції в спілкуванні вихователя з вихованцями. Чи потрібна така дистанція? В чому вона повинна виявлятися?
37. Розкрийте суть поняття «дитячий світ» як об'єктно-суб'єктного змісту педагогічного інтересу.
38. Доведіть соціальну доцільність педагогічної моралі.
39. Як, на Вашу думку, виявляється взаємозв'язок етики і майстерності в діяльності педагога?
40. Розкрийте суть поняття "кодекс професійної етики педагога".
42. Дайте характеристику складовим моральної свідомості педагога.
43. Прокоментуйте висловлювання Вольтера: "Хто вміє володіти собою, той може керувати людьми".
44. Охарактеризуйте основні розділи кодексу професійної етики педагога.
45. Розкрийте суб'єкт-суб'єктний характер педагогічного спілкування.
46. Складіть перелік своїх позитивних і негативних якостей як майбутнього педагога. Обґрунтуйте свої оцінки.
47. Розкрийте джерела знань про дитячий світ.
48. Визначте роль емоцій і почуттів у роботі педагога.

49. Доведіть важливість створення кожним майбутнім педагогом свого особистого кодексу професійної етики.
50. Дайте характеристику морально-психологічним бар'єрам у спілкуванні педагога з колегами.
51. Розкрийте роль педагогічної спостережливості у професійній діяльності.
52. Прокоментуйте висловлювання Е.Фромма: "Віддавати себе - єдиний спосіб бути собою".
53. Розкрийте суть поняття про стандарти загальнопедагогічного професіоналізму.
54. Дайте характеристику методам розвитку педагогічної спостережливості.
55. Прокоментуйте висловлювання Ф.Рабле: "Знання без совісті - це загибель душі".
56. Розкрийте значення етикету в професійній культурі педагога.
57. Дайте характеристику стилям педагогічного спілкування.
58. Прокоментуйте висловлювання В.О.Сухомлинського: "Уміє відчувати поряд із собою людину, уміє читати її душу, побачити в її очах її духовний світ - радість, біду, нещастя, горе".
59. Виокреміть і проаналізуйте професійно значущі якості особистості педагога.
60. Розкрийте суть поняття "гуманізм педагогічної праці".
61. Прокоментуйте твердження В.О.Сухомлинського: "Справедливість - це основа довіри дитини до вихователя".
62. Розкрийте суть педагогічного поняття "любов до дітей".
63. Проаналізуйте функції професійної етики педагога.
64. Наведіть приклади, які підтверджують наступність професійних моральних цінностей.
65. Розкрийте специфіку педагогічної діяльності.
66. Прослідкуйте розвиток ідеалу вихователя в історії педагогічної думки.
67. Висловіть своє ставлення до проблеми творчості та конкурентоспроможності в педагогічній діяльності.
68. Проаналізуйте принципи етики відносин в системі "вихователь вихованці".
69. Розкрийте суть поняття "естетика педагогічного професіоналізму".
70. Чи можна, на Вашу думку, переваги або недоліки будь-якого одного соціокультурного явища використовувати в якості критерію при аналізі явища (педагогічної системи, культурного феномена, етичної ідеї тощо) іншого часового періоду? Відповідь обґрунтуйте.
71. Розкрийте морально-психологічні засади професійно-ділового спілкування педагога.
72. Проаналізуйте загальні та специфічні функції педагогічної моралі.
73. Сформулюйте Ваше розуміння і ставлення до інтегрального стилю

мислення педагога. Які з його складових уявляються Вам найбільш значущими?

74. Розкрийте суть проблеми субординації в педагогічному колективі.
75. Дайте характеристику методам корекції негативізмів поведінки дитини (вередливість, впертість, агресія).
76. Чи можна вважати педагога з низьким рівнем розвитку емпатії непрофесіоналом? Чому? Відповідь обґрунтуйте.
77. Розкрийте основні методи дослідження, що використовуються в практичній педагогічній етиці.
78. Проаналізуйте зміст культури педагогічного спілкування у вузі.
79. Які можливі форми творчості в педагогічній діяльності? Чи є у Вас особисті творчі плани?
80. Обґрунтуйте та проаналізуйте поліфункціональний характер педагогічної діяльності.
81. Визначіть суть і специфічність прикладної етики у порівнянні з теоретичною етикою. Яким чином в структурі прикладної етики виявляється її "практичність"?
82. Висловіть своє ставлення до наступної тези: "Навчання повинно залежати від думки та побажань тих, хто навчається".
83. Розкрийте чинники, що сприяють задоволеності професіонала своєю роботою стосовно діяльності педагога.
84. Проаналізуйте морально-етичні аспекти діяльності керівника.
85. Чи може етика навчити моралі? Як у цьому зв'язку Ви розцінюєте висловлювання Ф.Ларошфуко: "Можна дати пораду, але не можна дати вміння нею користуватися"?
86. Розкрийте специфіку етики відносин в системі "педагог - студент".
87. Прослідкуйте зв'язок культури педагогічної праці з індивідуальними властивостями особистості.
88. Висловіть своє ставлення до наступної тези: "Чи має право педагог на поганий настрій"? Відповідь обґрунтуйте.
89. Розкрийте сутність морально-психологічної культури педагога.
90. Проаналізуйте завдання і напрями морального перепрограмування особистості майбутнього педагога.
91. Висловіть своє ставлення до проблеми дистанції в спілкуванні між педагогом і вихованцями: чи потрібна така дистанція? В чому вона повинна виявлятися?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Педагогічна етика це наука:
  - а) про моральну цінність стосунків, вироблених у навчально-виховній діяльності;
  - б) про сутність, зміст і особливості педагогічної моралі;
  - в) що обґрунтовує категорії моралі, норми, принципи, функції у процесі педагогічної діяльності;
  - г) вірне все вище с/назване.
2. У центрі етики якого філософа стоять поняття «благо» і «чесність»:
  - а) Арістотеля;
  - б) Платона;
  - в) Піфагора.
3. Хто автор етичних праць «Нікомахова етика», «Велика етика»?
  - а) Арістотель;
  - б) Платон;
  - в) Сократ;
  - г) Демокріт.
4. Кого із філософів називали найбільшим етиком епохи Відродження?
  - а) І.Канта;
  - б) Я.А.Коменського;
  - в) І.Г.Песталоцці;
  - г) Ф.А.Дистервега.
5. Хто із нижче наведених новаторів педагогічної думки запропонував систему заохочень і покарань, систему справедливих вимог?
  - а) А.С.Макаренко;
  - б) Л.Н.Толстой;
  - в) К.Д.Ушинський;
  - г) Н.А.Добролюбов;
  - д) В.А.Сухомлинський.
6. Форма суспільної свідомості та вид суспільних відносин, спрямованих на ствердження самоцінності особистості та рівність всіх людей – це:
  - а) етика;
  - б) мораль;
  - в) моральність;
  - г) філантропія.
7. Справедливість виражає:
  - а) загальне співвідношення цінностей і конкретний розподіл їх між суб'єктами, міра, спів розмірність, відповідність між правами

- і обов'язками людей, заслугами і їх визнанням, злочинними діями і покаранням;
- б) нормативна категорія, що регламентує соціальні обов'язки, котрі повинен виконувати індивід в силу суспільної необхідності;
- в) відповідність поведінки, дій, результатів вчинку людини змісту моральних норм, її обов'язку, з урахуванням об'єктивних обставин і можливостей їх виконання.
8. Совість це:
- а) категорія етики, що характеризує здатність особистості здійснювати самоконтроль, усвідомлювати моральні суспільні обов'язки, вимагати від себе їх виконання і виробляти самооцінку здійснення вчинків;
- б) усвідомлення моральної відповідальності індивіда за свою поведінку, що включає моральну самооцінку, вольовий самоконтроль з точки зору моралі всього суспільства;
- в) вірно всі вище трактування.
9. Моральна відповідальність це:
- а) нормативна категорія, що регламентує соціальні обов'язки, котрі повинен виконувати індивід в силу суспільної необхідності;
- б) категорія етики, що характеризує здатність особистості здійснювати самоконтроль, усвідомлювати моральні суспільні обов'язки, вимагати від себе їх виконання і виробляти самооцінку здійснення вчинків;
- в) відповідність поведінки, дій, результатів вчинку людини змісту моральних норм, її обов'язку, з урахуванням об'єктивних обставин і можливостей їх виконання.
10. Моральний обов'язок це:
- а) нормативна категорія, що регламентує соціальні обов'язки, котрі повинен виконувати індивід в силу суспільної необхідності;
- б) відповідність поведінки, дій, результатів вчинку людини змісту моральних норм, її обов'язку, з урахуванням об'єктивних обставин і можливостей їх виконання.
11. До авторитету педагога відносять наступні категорії:
- а) Всі категорії вірні;
- б) Честь;
- в) Совість;
- г) Справедливість.
12. Суггестопедія як цілісна, педагогічна система була розроблена:
- а) Г.Лозановим;
- б) В.Сухомлинським;
- в) А.Макаренко;
- г) Правильна відповідь відсутня.
13. Яка мета покладена у «Метод фізичних дій» К.С.Станіславського?
- .....

14. До основних функцій спілкування належать:

- .....
- .....

15. До основних механізмів взаєморозуміння у процесі спілкування належать:

- .....
- .....

16. Демократичний стиль спілкування учителя з учнями характеризується ...

- а) чітким та постійним контролем за діями учня;
- б) систематичними перевітками набутих знань, умінь та навичок;
- в) визнанням права учня на самостійний вибір, формування у нього адекватної самооцінки та віри в себе;
- г) формуванням поваги до авторитету вчителя.

17. До педагогічних здібностей можна віднести ...

- а) приємний голос, емоційність, товариськість;
- б) емпатія, дидактичні, комунікативні, організаторські здібності;
- в) стійкість уваги, правдивість, толерантність.

18. Яку систему стосунків між особистістю та колективом варто формувати в процесі виховання?

- а) особистість підкорена колективу;
- б) колектив підкоряється особистості;
- в) гармонійні стосунки;
- г) особистість та колектив взаємодіють тільки в екстремальних ситуаціях.

19. Самовиховання вчителя – це ...

- а) самоформування професійних якостей;
- б) процес самовдосконалення моральних якостей;
- в) оволодіння методами самовиховання;
- г) цілеспрямована діяльність, спрямована на засвоєння знань,

розширення світогляду, розвиток особистісних якостей та професійних здібностей.

20. Що є найважливішою особистісною та професійною рисою педагога:

- а) прагнення до виконання педагогічної діяльності;
- б) любов до дітей;
- в) самокритичність та стриманість;
- г) вимогливість.

21. Стиль педагогічного спілкування, що ґрунтується на гуманному ставленні до партнера, супроводжується його позитивною оцінкою, орієнтований на його сильні сторони, називається:

- а) авторитарним;
- б) суперечливим;

- в) демократичним;
  - г) ліберальним.
23. «Комунікативний бар'єр» це:
- а) Непорозуміння між людьми, зумовлене тим, що повідомлення мають для них різний смисл.
  - б) Неадекватне розуміння інформації, породжене особливостями мислення партнерів по спілкуванню.
  - в) Перешкода створена особливостями мови того, хто говорить (діалекти, дефекти, невиразна мова).
  - г) Незбігання у системах значень партнерів по комунікації – тезаурусах.
  - д) Всі відповіді вірні.
24. Здатність вчителя до встановлення контактів з учнями, налагодження стосунків з ними є проявом його:
- а) академічних здібностей;
  - б) комунікативних здібностей;
  - в) гностичних здібностей;
  - г) організаторських здібностей.
25. Індивідуальний підхід – це:
- а) позитивне ставлення до учня;
  - б) пристосування до можливостей учня;
  - в) активний вплив із врахуванням можливостей учня;
  - г) очікування змін.
26. Стиль педагогічного спілкування, що ґрунтується на гуманному ставленні до партнера, врахуванні його позицій, називається:
- а) ліберальним;
  - б) авторитарним;
  - в) суперечливим;
  - г) демократичним.
27. Орієнтація на емоційну підтримку вихованців з боку педагога сприяє:
- а) зростанню позитивної Я – концепції;
  - б) виникненню емоційної залежності;
  - в) підвищенню рівня недисциплінованої поведінки;
  - г) виникненню труднощів у спілкуванні.
28. Вид комунікації, при якому інформація передається якомусь окремому отримувачу:
- а) аксіальна;
  - б) ретіальна;
  - в) міжгрупова;
  - г) особистісна.

29. Конфліктогени - це:

а) причини конфлікту, що обумовлені соціальним статусом особистості;

б) слова, дії чи бездіяльність, що можуть привести до виникнення конфлікту;

в) прояви конфлікту;

г) поведінкові реакції особистості в конфлікті.

30. Бар'єр спілкування, що характеризується неадекватним розумінням інформації внаслідок відмінностей у мисленні комунікатора та реципієнта, носить назву:

а) смислового;

б) логічного;

в) семантичного;

г) культурного.

31. Реакція на конфлікт, що виражається в ігноруванні чи фактичному запереченні конфлікту, називається:

а) униканням;

б) суперництвом;

в) пристосуванням;

г) компромісом.

32. Бар'єр спілкування, що зумовлюється відмінностями у словникових запасах комунікатора та реципієнта, носить назву:

а) смислового;

б) семантичного;

в) стилістичного;

г) культурного.

33. Конфлікт, пов'язаний з вибором двох чи більше рівноцінно привабливих об'єктів, що взаємно виключають один одного, називається:

а) вітальним;

б) еквівалентним;

в) двостороннім;

г) амбівалентним.

34. Механізм перцепції, що полягає у інтерпретації та оцінці причин і мотивів поведінки інших людей, називається:

а) стереотипізацією;

б) ідентифікацією;

в) емпатією;

г) каузальною атрибуцією.

35. Залежно від розуміння місця, ролі, значення моралі у житті суспільства і людини її інтерпретують як:

а) особлива форма ціннісного буття людини;

б) сукупність правил для регулювання людської поведінки;

- в) безпосереднє вираження людяності, піклування про людину;
  - г) засіб обслуговування людської діяльності;
  - д) засіб з'ясування сенсу людського існування і сфери самореалізації;
  - е) форма духовно-практичного опанування світу або форма суспільної свідомості чи духовного життя суспільства;
  - є) мудрість життя;
  - ж) форма самосвідомості людини;
  - з) практична філософія;
  - и) вірно все вище назване.
- 36.У чому сутність моралі натуралістичної етики?
- а) в інстинктах самозбереження та продовження роду;
  - б) у біологічній природі людини;
  - в) у теоріях суспільного договору;
  - г) вірно усе вище назване.
37. Що є сутністю «золотого правила моралі» Конфуція:
- а) богобоязність;
  - б) людинолюбство;
  - в) милосердя.
38. Що таке калокагатія?
- а) ідея виховання;
  - б) духовно-моральна досконалість;
  - в) ідея виховання, що поєднує духовно-моральну досконалість: красу і добро.
39. Прибічники соціально-історичного підходу (Аристотель, К.Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер) вважають, що мораль:
- а) є наслідком матеріально-економічних відносин;
  - б) необхідністю підтримання суспільного (людського) способу життя на відміну від тваринного способу життя;
  - в) є упорядником між людських стосунків та людського спілкування;
  - г) вірно усе вище назване.
40. Що відрізняє мораль від інших форм духовного життя (науки, релігії, мистецтва, філософії):
- а) її нормативний, ціннісний, імперативний характер;
  - б) її винятковість;
  - в) її всепроникаючий характер.
41. Назвати структурні компоненти моралі:
- а) моральна практика, моральна свідомість;
  - б) дії, вчинки, свідомість людини;
  - в) моральна діяльність та моральні відносини.
42. Моральне життя людини розпадається на два рівні:
- а) сферу суцього і сферу належного;

б) емоційно-почуттєвий та раціонально-теоретичний.

43. Хто із філософів Нового часу доводив, що люди повинні керуватися у своїх вчинках розумом, інтересом, а не страхом божим?

- а) Р. Декарт;
- б) Ф. Бекон;
- в) Б. Спіноза;
- г) Г. Лейбніц.

44. Який «загальний закон» поведінки людей «відкрили» французькі матеріалісти, прирівнюючи його об'єктивне значення до закону, відкритого І. Ньютоном стосовно небесних тіл?

- а) закон єдності Бога і людини;
- б) закон існування безплотної духовної сутності, що визначає життєві стани;
- в) закон зміни суспільного організму;
- г) закон «розумного егоїзму».

45. У чому вбачали просвітитники причину всього зла, яке панує у суспільстві?

- а) у невігластві людей;
- б) у діяльності релігійних організацій;
- в) у невідповідному людській сутності способі людського існування;
- г) у «неадекватних» формах вираження суспільних сил.

46. На переконання якого філософа всі цінності моралі і цінності релігії повинні перебувати в органічній єдності?

- а) Бенедикта Спінози;
- б) Іммануїла Канта;
- в) Людвіга Фейєрбаха;
- г) Фрідріха Енгельса.

47. Звичай, що забороняє шлюби між членами однієї родової групи, – це:

- а) екзогамія;
- б) целібат;
- в) ініціація;
- г) конклав.

48. Хто є автором неологізму (нового слова) *moralis* (моральний)?

- а) Марк Теренцій Варрон;
- б) Гай Валерій Катулл;
- в) Марк Туллій Ціцерон;
- г) Тит Лукрецій Кар.

49. Що у гомерівському епосі означало слово «етос»?

- а) все те, що стосується людської вдачі, характеру;
- б) сукупність стабільних рис індивідуального характеру;
- в) усталеність характеру того або іншого явища;
- г) місце перебування, постійне житло.

50. Хто із філософів Нового часу дав найбільш повну критику теологічного тлумачення моралі?

- а) Р. Декарт;
- б) Т. Гоббс;
- в) Б. Спіноза;
- г) Д. Локк.

51. Хто першим усвідомив неможливість обґрунтування просвітницького ідеалу (про свідоме підпорядкування свого індивідуального інтересу суспільному) з точки зору лише «природних», чуттєво-практичних спрямувань індивіда?

- а) І. Кант;
- б) Й. Фіхте;
- в) Ф. Шеллінг;
- г) Г. Гегель.

52. Ця концепція підходить до проблеми виникнення моралі з боку дослідження несвідомої частини індивідуального душевного життя:

- а) психоаналітична;
- б) соціальна (знаряддево-трудова);
- в) натуралістична;
- г) теологічна.

53. Укажіть назви трьох найцінніших моральних чеснот, які проголосила церква:

- а) вдячність, милосердя, покаяння;
- б) віра в бога, надія на нього, любов до нього;
- в) покірність, усвідомлення власної безпорадності, упокорювання;
- г) неспротив злу, терпіння, усвідомлення своєї гріховності.

54. Хто називав етику головною гілкою філософського дерева?

- а) Ф.Бекон;
- б) Р.Декарт;
- в) Б.Спіноза;
- г) Г. Лейбніц.

55. Що лежить, на думку французьких матеріалістів XVIII ст., в основі моральності людини?

- а) природа людини, її потреби й особистий інтерес;
- б) віра, покірність та чистосердечність;
- в) визнання надлюдської реальності, надприродного, Бога;
- г) система державного управління, що ґрунтується на ієрархічному принципі й авторитаризмі.

56. Хто із філософів Нового часу виключав допущення будь-яких божественних сил в поясненні поведінки людей і доводив, що вчинки людини залежать лише від неї самої? Він очищав категорії моралі від містичного їх тлумачення і створив світську, раціоналістичну «Етику». Це:

- а) Ф. Бекон;

- б) Б. Спіноза;
- в) Г. Лейбніц;
- г) Р. Декарт.

57. На думку цього філософа, про мораль мова може йти не як про засіб бути щасливим, а як про спосіб стати гідним щастя.

- а) Ж.-Ж. Руссо;
- б) Ж.-О. Ламетрі;
- в) П.-А. Гольбаха;
- г) І. Канта.

58. Вимоги моралі, сприйнятті людиною, відкладаються в ній як риси характеру, моральнісні якості і виступають як внутрішні переконання, ідеальні мотиви її вчинків. Здатність моралі формувати духовне обличчя людини, її волю, характер – це її:

- а) регулятивна функція;
- б) комунікативна функція;
- в) пізнавальна функція;
- г) виховна функція.

59. У якості чого виступають (або розглядаються) моральність і мораль у філософії Гегеля?

- а) як ступені розвитку об'єктивного духу;
- б) як галузі гуманітарних знань, спрямовані на осягнення сутності, закономірностей людських відносин;
- в) як два різних вчення про ціннісне ставлення людини до світу;
- г) як точки дотику й шляхи взаємодії з іншими сферами культури.

60. Чим виступає мораль в етиці?

- а) внутрішнім станом;
- б) предметом вивчення;
- в) чимось зовнішнім щодо індивіда;
- г) глибиною вірою в реальну присутність у житті вищого закону.

61. Як називається теорія походження людини та її моральності, створена Ф. Енгельсом?

- а) теологічна;
- б) натуралістична;
- в) соціальна (зряддево-трудова);
- г) психоаналітична.

62. Кому належать слова, кинуті інквізиції «Ви, напевно, з більшим страхом виносите мені вирок, ніж я його слухаю»?

- а) Д. Бруно;
- б) Р. Декарту;
- в) Б. Спінозі;
- г) Ф. Бекону.

63. На думку цього філософа, вища моральність людини полягає в підкоренні нею своїх пристрастей розумом:

- а) Р. Декарта;

- б) Б. Спінози;
- в) Т. Гоббса;
- г) Д. Локка.

64. На чому засновували французькі матеріалісти свою систему моралі?

а) на «релігійних пориваннях» людини;
б) на безпосередньому осягненні істини без логічного обґрунтування, без проміжних ланок аргументації, на безпосередній проникливості, відчутті, здогаді;

в) на сукупності історичних понять, категорій і концепцій, які дають історичне тлумачення походження моральності;

г) на природі людини, її потребах і особистому інтересі.

65. Кому належить теза, що заперечує моральні можливості чуттєво-практичної природи людини: «Природа сама по собі не має ніякої гарантії розумного улаштування людських справ»?

- а) Д. Дідро;
- б) К.-А. Гельвецію;
- в) П.-А. Гольбаху;
- г) І. Канту.

66. Кому належать слова: «...у певному сенсі ми можемо сказати, що праця створила людину»?

- а) Людвігу Фейєрбаху;
- б) Арнольду Гелену;
- в) Зигмунду Фрейдю;
- г) Фрідріху Енгельсу.

67. Здатність моралі через систему норм, принципів, мотивів, цінностей, установок управляти вчинками людей, формувати та корегувати міжособистісні стосунки – це її:

- а) регулятивна функція;
- б) комунікативна функція;
- в) пізнавальна функція;
- г) виховна функція.

68. В якій релігії зло має онтологічну реальність, тобто існує як особлива субстанція?

- а) в зороастризмі;
- б) в християнстві;
- в) в іудаїзмі;
- г) в ісламі.

69. Сократ ототожнював щастя з добродієністю. Глибокий Арістотель відзначав, що ми живемо у недосконалому світі, де не все залежить від добродієності. Для щастя, за Арістотелем, потрібна і добродієність, і:

- а) вірні друзі;

- б) володіння благом;
- в) удача;
- г) мудрість.

70. Відомий учень Антисфена, який дав усім своїм життям взірець мудреця-кініка, знизивши до крайності свої потреби – це:

- а) Платон;
- б) Діоген;
- в) Арістип;
- г) Аннікерід.

71. Хто вперше ввів у філософію поняття обов'язку? Він пов'язував це поняття з внутрішніми мотивами дій людини і найбільш моральними вважав ті добрі вчинки, які здійснюються за переконанням, а не зі страху або через примушування:

- а) Арістотель;
- б) Демокріт;
- в) Анаксагор;
- г) Епікур.

72. Хто із давньогрецьких філософів стверджував, що лише байдужість до пристрастей, до будь-якої радості і горя приносить людині щастя?

- а) Епікур;
- б) Арістип;
- в) Пірон;
- г) Феодор.

73. Одна формула зайва:

а) «чини так, щоб правило твоїх дій могло бути загальним законом для кожної розумної істоти»;

б) «чини так, щоб розумна істота завжди була для тебе метою, а не засобом»;

в) «не створюй прецедент, санкціонуючи можливість імперативного ставлення до себе і до людей взагалі»;

г) «розумна воля сама собі дає закон, а не підпорядковується закону».

74. Епікур відкрив у людині три види страху. Котрий із чотирьох тут зайвий?

- а) перед хижими тваринами;
- б) перед небесними явищами;
- в) перед богами;
- г) перед смертю.

75. Як називається філософська теорія цінностей?

- а) онтологія;
- б) гносеологія;
- в) аксіологія;
- г) праксеологія.

76. Що в етиці розуміють під добром?

- а) матеріальні блага;
- б) поступки щодо інших людей;
- в) все прийнятне, моральне у поведінці людей;
- г) головне завдання, яке людина ставить перед собою.

77. Хто вбачав сенс життя в тому, щоб жити життям осмисленим, тобто прагнути досягнути розумом, пізнати «план» світової історії і всю свою діяльність підпорядкувати цьому плану?

- а) І. Кант;
- б) Й. Фіхте;
- в) Г. Гегель;
- г) Л. Фейєрбах.

78. Антифен, як і його вчитель Сократ, вважав, що добродетель дає людям щастя. А для досягнення добродетелі достатньо бажання, сили волі людини. Стосовно останнього інший філософ заперечив: одного бажання мало, необхідне суспільне виховання, яке робить добродетель звичкою і навчає застосувати загальні моральні норми до конкретних життєвих ситуацій. Назвіть ім'я цього великого мудреця.

- а) Платон;
- б) Арістотель;
- в) Діоген;
- г) Арістип.

79. Щастя – це:

а) конкретний образ того майбутнього стану об'єктивної дійсності, який в результаті практичної діяльності людини здатний задовольнити її матеріальні і духовні потреби;

б) загальна спрямованість життєдіяльності людини, головне завдання, яке людина ставить перед собою;

в) загальна позитивна оцінка життя людини;

г) об'єктивна значущість життя.

80. Як називається вчення, яке вбачає щастя у розумній насолоді? Повне щастя неможливе для людини; саме задоволення має причину неприємну, бо витікає із потреби. Це вчення наголошувало на необхідності володарювання розуму над потягами, але головною метою людини вважало все ж таки вдоволення потягів:

- а) скептицизм;
- б) гедонізм;
- в) стоїцизм;
- г) евідемонізм.

81. Чий етичний теорії критикував І. Кант за те, що вони ґрунтуються на егоїзмі, що «вони нахабно покладають ціну добродетелі в тій вигоді, яку вона приносить»?

- а) раціоналістичну філософію Р. Декарта;
- б) емпіризм і сенсуалізм Ф. Бекона, Т. Гоббса, Д. Локка;

- в) суб'єктивізм Д. Берклі і Д. Юма;
- г) французьке Просвітництво XVIII ст.

82. Моральна самосвідомість – це:

а) осмислення певних проблем та обставин життя з точки зору моральних цінностей, які визнає людина;

б) усвідомлена система норм поведінки, погляди, ідеї, уявлення про належне;

в) специфічна форма моральної свідомості, предметом якої виступає вона сама, а також людина – її носій;

г) ідеальне відображення і впорядкування нашою думкою дійсності.

83. На наявність яких чеснот у людини вказує поняття «честь»?

а) толерантності, терпимості до чужих думок і вірувань;

б) віри в бога, поважного ставлення до певних суспільних норм поведінки як до продукту Божого промислу, а не суспільного розвитку;

в) уміння сприяти безконфліктному зв'язку, злагоді, солідарності, згуртованості окремих соціальних груп чи суспільства в цілому;

г) тих, із яких складається соціальна значущість людини, тобто які необхідні для блага суспільства і його прогресу.

84. З чим ототожнювались поняття честі і гідності у давніх греків і римлян?

а) з почуттям спорідненості, з силою свого роду, солідарністю з ним;

б) з громадянством, з честю вітчизни, з готовністю віддати за неї життя;

в) з особистістю самою по собі і з її воїнськими доблестями;

г) із становими привілеями і почестями.

85. Ця риса не була обов'язковою для честі французького жантільйома, англійського джентльмена, російського дворянина:

а) правдивість;

б) лояльність щодо законної влади;

в) відмова від хабарів;

г) віра в Бога.

86. Гегель вважав, що:

а) совість є природжена душевна сила, яка ніколи не спить і яка не створена довільно; особистість носить в собі почуття совісті незалежно від умов, в яких вона живе;

б) совість не є дещо, що набувається, придбається; кожна людина як моральна істота має в собі совість від народження, як представницю Бога, який судить усередині нас;

в) почуття совісті апіорного походження;

г) совість є продуктом історичного розвитку людства і залежить від моральності, яка існує в даному суспільстві.

87. Про нього писав О. І. Герцен, що воно, «не маючи дійсного критеріума честі, розробило жалюгідну і дріб'язкову казуїстику образ і поєдинків замість живого і широкого поняття людської гідності»:

- а) козацтво;
- б) духовенство;
- в) селянство;
- г) дворянство.

88. Сором – це:

а) здатність людини критично осмислювати свої вчинки і переживати їх, емоційно реагувати на власні оцінки;

б) автономна, інтимна, прихована від оточуючих людей діяльність свідомості;

в) прояв совісті назовні, симптом її наявності у людини;

г) почуття відповідальності перед належним.

89. Що визначає взаємні відносини зовнішньої свободи людини?

а) моральнісний закон;

б) право;

в) віра в особисту відповідальність людини;

г) десять заповідей Божих.

Рекомендована література

Основна література:

1. Амонашвили Ш.А. Гуманно-личностный подход к детям / Ш.А.Амонашвили. – М. – Воронеж, 1998. – 231 с.
2. Амонашвили Ш. А. Психологические основы педагогики сотрудничества / Ш. А. Амонашвили. – К., 1991. – 332 с.
3. Барбіна Є. Професійна майстерність учителя в історії педагогічної думки // Рідна школа. – 1998. – № 2.
4. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры / Э.Берн. – М., 2001. – 544 с.
5. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р.Бернс . – М., 1999. – 334 с.
6. Блощинська В.А. Етика. Практикум: Навчальний посібник / В.А.Блощинська . – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 248 с.
7. Бобир О. Етикет учителя: Навчально-методичний посібник / О. Бобир. – К.: Ленвіт. 2004. – 192 с.
8. Богданова І. Професійно-педагогічна підготовка вчителя // Рідна школа. – 1998. – № 1.
9. Бодалёв А. А. Восприятие и понимание человека человеком / А. А. Бодалёв. – М., 2005. – 344 с.
10. Бодалёв А.А. Личность и общение / А.А.Бодалёв. – М., 1999. – 422 с.
11. Буняк Т. А. Комунікативні вміння вчителя. Педагогічна етика // Т.А. Буняк. – Класному керівнику. Усе для роботи [Текст] : Науково-методичний журнал. — 2011. — № 6. – С. 2 – 10.
12. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посіб. / Г. П. Васянович. – К. : Академвидав, 2011. – 256 с.
13. Васянович Г. П. Педагогічна етика. Навчально-методичний посібник. – Л.: Просвіта, 2004. – 344 с.
14. Выготский Л.С. Развитие личности и мировоззрение ребенка. Психология личности. Тексты. – М., 1989.
15. Горшкова В.В. Педагогика отношений / В.В. Горшкова . – СПб., 2002. – 334 с.
16. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та практичний аспект) / В.М. Гриньова. – Харків, 1998. – 233 с.
17. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність / І. А. Зязюн. – Київ. – 2008. – 342 с.
18. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. посіб. / І. А.Зязюн. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
19. Козаков В. А. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: підручник: у 2-х ч. – Ч. 1: Психологія суб'єкта діяльності / В. А. Козаков. – К.: КНЕУ. 2000. – 243 с.

20. Ковальчук Л. Основи педагогічної майстерності: Навчальний посібник / Л. Ковальчук. – Львів, 2007. – 232 с.
21. Конвенція ООН про права дитини. – К. : Прінткіс Прес, 1999. – 32 с.
22. Малахов В. Етика спілкування : навч. посіб. / В. Малахов. – К.: Либідь, 2006. – 400 с.
23. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: навч. посіб. / В. А. Малахов. – 4-ге вид. – К.: Либідь, 2002. – 384с.
24. Маслоу А. Самоактуалізація / А. Маслоу // Психологія особистості : [тексти] – М., 1982. – С.119–125.
25. Мовчан В. С. Історія і теорія етики. Курс лекцій: навч. посіб. / В. С. Мовчан. – 2-ге вид., доповн., 2005. – 488 с.
26. Москальова Л. Ю. Виховання у майбутніх учителів морально-етичної культури: теоретичний та методичний аспекти : [монографія] / Л. Ю. Москальова. – Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. – 464 с.
27. Національна доктрина розвитку освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 2. – С. 9–22.
28. Про вищу освіту : Закон України від 17. 01. 2002 р. № 2984-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 134.
29. Професійна етика вчителя: час і вимоги / [за заг. ред.. Б. М. Жебровського]. – К., 2000. – 62 с.
30. Семиченко В. А. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування : навч. посіб. / В. А. Семиченко, В. С. Заслуженок. – 2-ге вид. - К.: Веселка, 1998. – 214 с.
31. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості. Підручник / С.О.Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.
32. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. – К.: Освіта, 1988. – 254 с.
33. Хоружа Л. Л. Етичний розвиток педагога : навч. посіб./ Л. Л. Хоружа. – К. : Академвидав, 2012. – 208 с.
34. Чернокозова В., Чернокозов И. Професиональная этика учителя. – К.: Освіта, 1988. – 144 с.

Допоміжна література:

1. Азаров Ю. Мистецтво виховувати.– М.: Знання, 1978. – 77 с.
2. Амонашвили Ш.А. Гуманно-личностный подход к детям. – М. – Воронеж, 1998.
3. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества. – К., 1991.
4. Андреев В. И. Педагогическая этика [Текст] : спецкурс для морального саморазвитку / В. И. Андреев. – Казань : Центр інноваційних технологій, 2003. – 272 с.

5. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава: вид-тво ППУ, 1994. – 191 с.
6. Власова О.І. Педагогічна психологія : Навч. посібник.– К.: ПАРОПАН, 2005. – 400 с.
7. В пошуках морального смислу освіти школярів [Текст] : матеріали обл. конф.: В 3 ч. / Омск. держ. пед. ун-т; Під ред. М. Н. Аплетаєва. – Омськ : [б. і.], 2000 – 158с.
8. Григор'єва Т.В. Основи конструктивного спілкування: Практикум. – 2-е вид., випр. и доп. – Новосибірськ: Вид-во НДУ, 1999. – 121 с.
9. Дистервег А. Посібник для освіти німецьких вчителів // Хрестоматія з історії зарубіжної педагогіки. – М.: Знання, 1981. – С. 353–414.
10. Котигер Я., Чамлер В. Педагогічна етика. – Кишинів: Вид-во КДУ, 1984. – 107 с.
11. Мішаткіна Т. В. Педагогічна етика [Текст] : навч. Посібн. для студ. вузів / Т. В. Мішаткіна. – Ростов н/Д. : Фенікс ; Мінськ : ТетраСистемс, 2004. – 303 с.
12. Писаренко В., Писаренко І. Педагогічна етика. – Мінськ: Вид-во МДПУ, 1986. – 190 с.

Інформаційні ресурси

1. www.students.net.ua – український освітній портал для студентства
2. www.znz.edu.ua.net – освітній портал нормативно-правового і програмно-методичного забезпечення в загальноосвітніх навчальних закладах України
3. www.osvita.org.ua – освітній портал, що містить структуровані освітні ресурси України, базу даних ВНЗ України і Росії.
4. www.school.edu.ua.net – освітній сайт, який представляє в інтернеті українські навчальні програми, підручники, довідники, методичні посібники
5. www.students.ru – російський освітній портал для студентів (дистанційне навчання)
6. <http://www.cippe.edu.ua.net/akt.htm> – дистанційне навчання в післядипломній педагогічній освіті
7. www.udl.org.ua – українська система дистанційного навчання
8. <http://www.ilias.univ.kiev.ua> – відкрита міжнародна система (засоби для публікації навчальних курсів)
9. www.education.gov.ua – сайт Міністерства освіти і науки
10. www.nbuv.go.ua – сайт бібліотеки ім. В.Вернадського

